

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

6 iulie 2023 *

„Trimitere preliminară – Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială – Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 – Articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță – *Forum actoris* – Condiție – Reședința obișnuită a reclamantului în statul membru al instanței judecătorești sesizate pe întreaga durată a termenului imediat înaintea introducerii cererii”

În cauza C-462/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania), prin decizia din 25 mai 2022, primită de Curte la 11 iulie 2022, în procedura

BM

împotriva

LO,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos, președinte de cameră, doamna L. S. Rossi (raportoare), domnii J.-C. Bonichot și S. Rodin și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru LO, de B. Ackermann, Rechtsanwältin;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și S. Żyrek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, S. Duarte Afonso și J. Ramos, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: germana.

– pentru Comisia Europeană, de H. Leupold și W. Wils, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între BM, pe de o parte, și soția sa, LO, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de desfacere a căsătoriei introdusă în fața instanțelor judecătorești germane.

Cadrul juridic

- 3 Considerentul (1) al Regulamentului nr. 2201/2003 are următorul cuprins:
„Comunitatea Europeană și-a stabilit ca obiectiv crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție în cadrul căruia se asigură libera circulație a persoanelor. În acest scop, Comunitatea adoptă, în special, măsurile în domeniul cooperării judiciare în materie civilă necesare pentru buna funcționare a pieței interne.”
- 4 Articolul 1 din acest regulament, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevede la alineatul (1):
„Prezentul regulament se aplică, oricare ar fi natura instanței, materiilor civile privind:
(a) divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei;
[...]”
- 5 Articolul 3 din regulamentul menționat, intitulat „Competență de fond”, prevede:
„(1) Sunt competente să hotărască în problemele privind divorțul, separarea de drept și anularea căsătoriei instanțele judecătorești din statul membru:
(a) pe teritoriul căruia se află:
 - reședința obișnuită a soților sau
 - ultima reședință obișnuită a soților în condițiile în care unul dintre ei încă locuiește acolo sau
 - reședința obișnuită a pârâtului sau

- în caz de cerere comună, reședința obișnuită a unuia dintre soți sau
- reședința obișnuită a reclamantului în cazul în care acesta a locuit acolo cel puțin un an imediat înaintea introducerii cererii sau
- reședința obișnuită a reclamantului în cazul în care acesta a locuit acolo cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii și în cazul în care acesta este fie resortisant al statului membru respectiv, fie, în cazul Regatului Unit și al Irlandei, are «domiciliul» în acel loc;

[...]"

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 6 BM, resortisant german, și LO, resortisantă poloneză, s-au căsătorit în Polonia în cursul anului 2000. Ei au locuit acolo cu copiii lor cel puțin până în luna iunie 2012.
- 7 La data de 27 octombrie 2013, BM a inițiat o procedură de divorț la Amtsgericht Hamm (Tribunalul Districtual din Hamm, Germania), susținând că părăsise domiciliul conjugal în luna iunie 2012 și s-a stabilit de atunci la domiciliul părinților săi, în orașul său natal din Germania.
- 8 LO a invocat necompetența internațională a instanțelor germane, în esență pentru motivul că BM, după ce a părăsit domiciliul conjugal, a păstrat o reședință obișnuită în Polonia în cea mai mare parte a anului 2013.
- 9 Având în vedere probele depuse de părțile din litigiul principal, Amtsgericht Hamm (Tribunalul Districtual din Hamm) a admis excepția de necompetență ridicată de LO și a respins ca inadmisibilă cererea de divorț formulată de BM.
- 10 Această hotărâre a fost menținută în apel de Oberlandesgericht Hamm (Tribunalul Regional Superior din Hamm, Germania).
- 11 Această instanță a statuat în esență că, deși BM deținea, desigur, o reședință obișnuită în Germania la data introducerii cererii de divorț, și anume la 27 octombrie 2013, el nu a făcut dovada că a avut o astfel de reședință obișnuită în respectivel stat membru pe tot parcursul celor șase luni anterioare acestei date, și anume de la data de 27 aprilie 2013, contrar cerințelor prevăzute la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003.
- 12 Sesizat cu recursul formulat de BM împotriva hotărârii pronunțate de Oberlandesgericht Hamm (Tribunalul Regional Superior din Hamm), Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) consideră că soluționarea acestui recurs depinde de modul în care trebuie interpretat articolul 3 alineatul (1) litera (a) a cincea și a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003. Mai precis, instanța de trimitere ridică problema dacă reclamantul trebuie să facă dovada că a avut o reședință obișnuită în statul membru al instanței judecătorești sesizate de la momentul în care încep să curgă termenele stabilite de această dispoziție sau dacă o simplă reședință este suficientă, cu condiția ca aceasta din urmă să devină o reședință obișnuită cel târziu la data introducerii cererii de desfacere a relației matrimoniale.

- 13 În această privință, instanța de trimitere este de părere că, în pofida modului de redactare a articolului 3 alineatul (1) litera (a) a cincea și a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003, interpretarea teleologică și restrictivă a conceptului de *forum actoris*, consacrat la această dispoziție, ar trebui să prevaleze pentru a nu periclita drepturile soțului pârât în cauză. Această abordare ar trebui să conducă la considerația că reclamantul are obligația de a dovedi că și-a stabilit reședința obișnuită, în statul membru în care se află instanța judecătorească sesizată, de la momentul la care începe să curgă termenul relevant. Această interpretare ar contribui totodată la o mai bună previzibilitate și la o aplicare uniformă a criteriilor de stabilire a competenței. Potrivit instanței de trimitere, unele elemente contextuale nu ar face decât să consolideze o astfel de interpretare. Instanța se referă în acest sens mai ales la versiunile în limbile spaniolă și franceză ale Raportului explicativ al doamnei Borrás referitor la Convenția privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială, denumită Convenția „Bruxelles II” (JO 1998, C 221, p. 27).
- 14 Cu toate acestea, instanța de trimitere arată că interpretarea pe care propune a fi reținută a articolului 3 alineatul (1) litera (a) a cincea și a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 este controversată cu precădere în doctrina germanofonă și, în orice caz, nu a fost decisă definitiv prin jurisprudența Curții și nici nu poate fi dedusă în mod clar din aceasta.
- 15 În aceste condiții, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„Termenul de așteptare de un an sau de șase luni prevăzut la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a cincea și a șasea liniuță din Regulamentul [nr. 2201/2003] începe să curgă pentru reclamant odată cu stabilirea reședinței sale obișnuite în statul membru al instanței judecătorești sesizate sau este suficient ca, la începerea termenului de așteptare relevant, să existe mai întâi o simplă reședință a reclamantului în statul instanței judecătorești sesizate, iar ulterior reședința sa să devină, în perioada anterioară introducerii cererii, una obișnuită?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 16 Cu titlu introductiv, trebuie observat că din trimiterea preliminară reiese că competența internațională a instanțelor germane de soluționare a cauzei principale a fost analizată în raport cu articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 și că instanța de trimitere a considerat ca nefiind viciată de vreo eroare constatarea potrivit căreia BM nu deținea, la data de 27 aprilie 2013, o reședință obișnuită în Germania. Prin urmare, întrebarea adresată trebuie înțeleasă ca referindu-se numai la această dispoziție.
- 17 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că această dispoziție condiționează stabilirea competenței instanței judecătorești a unui stat membru de a soluționa o cerere de desfacere a relației matrimoniale de prezentarea de către reclamant, resortisant al acestui stat membru, a dovezii că deține o reședință obișnuită în statul membru respectiv de cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii sale sau că reședința pe care o deține în acest stat membru a devenit o reședință obișnuită în perioada minimă de șase luni imediat precedentă introducerii cererii sale.

- 18 Trebuie amintit că articolul 3 din Regulamentul nr. 2201/2003 stabilește criteriile generale de competență în materie de divorț, de separare de drept și de anulare a căsătoriei. Aceste criterii obiective, alternative și exclusive răspund necesității unei reglementări adaptate nevoilor specifice ale conflictelor în materie de desfacere a relației matrimoniale [Hotărârea din 10 februarie 2022, OE (Reședința obișnuită a unui soț – Criteriul cetățeniei), C-522/20, EU:C:2022:87, punctul 25 și jurisprudența citată].
- 19 În această privință, deși articolul 3 alineatul (1) litera (a) prima-a patra liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 face în mod explicit referire la criteriile reședinței obișnuite a soților și celei a pârâtului, articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din acest regulament permite aplicarea normei de competență *forum actoris* [Hotărârea din 10 februarie 2022, OE (Reședința obișnuită a unui soț – Criteriul cetățeniei), C-522/20, EU:C:2022:87, punctul 26 și jurisprudența citată].
- 20 Această normă de competență urmărește să asigure un echilibru între, pe de o parte, mobilitatea persoanelor în interiorul Uniunii Europene, în special prin protejarea drepturilor soțului care, ca urmare a crizei conjugale, a părăsit statul membru de reședință comună, și, pe de altă parte, securitatea juridică, în special cea a celui alt soț, garantând existența unei legături reale între reclamant și statul membru în care se află instanțele judecătorești competente să soluționeze desfacerea relației matrimoniale respective [a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 februarie 2022, OE (Reședința obișnuită a unui soț – Criteriul cetățeniei), C-522/20, EU:C:2022:87, punctul 29 și jurisprudența citată].
- 21 Astfel, articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 recunoaște instanțelor judecătorești din statul membru pe teritoriul căruia își are reședința obișnuită reclamantul competența de a soluționa desfacerea relației matrimoniale respective dacă, potrivit acestei dispoziții, reclamantul „a locuit” pe teritoriul acestui stat membru „cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii [sale]” și în cazul în care, precum în litigiul principal, este resortisant al statului membru menționat [a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 februarie 2022, OE (Reședința obișnuită a unui soț – Criteriul cetățeniei), C-522/20, EU:C:2022:87, punctele 26-28 și jurisprudența citată].
- 22 În opinia instanței de trimitere, nu există nicio îndoială că, potrivit acestei dispoziții, la data introducerii cererii de desfacere a relației matrimoniale, reclamantul trebuie să facă dovada unei „reședințe obișnuite” în statul membru al instanței judecătorești sesizate, aspect dovedit de BM în fața Oberlandesgericht Hamm (Tribunalul Regional Superior din Hamm) în cauza principală.
- 23 În această privință, trebuie amintit astfel că competența internațională ce decurge din articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, întrucât este stabilită pe baza criteriului „reședinței obișnuite” exclude posibilitatea ca ea să fie stabilită pe baza unui criteriu întemeiat pe simpla reședință a unuia sau a altuia dintre soți [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 46].
- 24 Rezultă că un soț care intenționează să se prevaleze de temeiul de competență prevăzut la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie în mod necesar să facă dovada că are reședința obișnuită pe teritoriul statului membru al cărui resortisant este la data introducerii cererii sale de desfacere a relației matrimoniale, aspect care nu este contestat în speță.

- 25 În schimb, instanța de trimitere consideră că există îndoieli dacă condiția potrivit căreia reclamantul trebuie să fi „locuit [...] cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii [sale]” în statul membru în cauză, menționată la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003, semnifică faptul că reclamantul este obligat doar să demonstreze că și-a stabilit reședința pe teritoriul acestui stat membru, cu condiția ca, în perioada minimă de șase luni imediat anterioară cererii de desfacere a relației matrimoniale, această reședință să fi devenit o reședință obișnuită sau, dimpotrivă, acest reclamant trebuie să facă dovada deținerii unei reședințe obișnuite încă de la început și pe tot parcursul acestei perioade minime de șase luni imediat anterioare cererii sale.
- 26 Dat fiind faptul că, în Regulamentul nr. 2201/2003, nu există o astfel de definiție sau de trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și sfera noțiunii de „reședință obișnuită” și cu precădere ale noțiunii de „reședință”, se impune căutarea unei interpretări autonome și uniforme a acestora, ținând seama de modul de redactare și de contextul dispozițiilor care le menționează, precum și de obiectivele regulamentului amintit [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2021, IB (Reședința obișnuită a unui soț – Divorț), C-289/20, EU:C:2021:955, punctul 39 și jurisprudența citată].
- 27 În această privință, reiese, desigur, din modul de redactare a articolului 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 că competența instanței judecătorești din statul membru pe teritoriul căruia reclamantul trebuie să aibă o reședință obișnuită este subordonată condiției ca „acesta [să fi] locuit acolo” cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii sale de desfacere a relației matrimoniale. Astfel cum admit guvernul polonez și Comisia Europeană, trimiterea la o simplă reședință nu presupune neapărat că reclamantul este obligat să facă dovada că a avut o reședință obișnuită pe toată perioada minimă de șase luni imediat anterioară cererii sale.
- 28 Cu toate acestea, ținând seama de contextul în care se înscrie articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003, precum și de obiectivele urmărite de acesta, cerința ca reclamantul să aibă reședința în statul membru al cărui resortisant este cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii nu poate fi interpretată separat de criteriul „reședinței obișnuite” menționat de asemenea la această dispoziție.
- 29 Astfel, în primul rând, trebuie arătat că articolul 3 alineatul (1) litera (a) din acest regulament urmărește uniformizarea, în cadrul Uniunii, a criteriilor de stabilire a competenței internaționale în materie matrimonială, toate întemeiate, după cum s-a amintit la punctul 23 din prezenta hotărâre, pe noțiunea de „reședință obișnuită”. În economia generală a acestei dispoziții, noțiunea de „reședință” nu poate avea o natură diferită după cum este utilizată la a doua liniuță sau la a șasea liniuță a acestei dispoziții, chiar dacă versiunea în limba germană nu utilizează această noțiune, spre deosebire de celelalte versiuni ale acestei a doua liniuțe redactate în limbile oficiale ale Uniunii de la momentul adoptării regulamentului menționat, în mod izolat.
- 30 Or, potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (a) a doua liniuță din regulamentul menționat, este competentă instanța judecătorească din statul membru pe teritoriul căruia se afla „ultima reședință obișnuită a soților în condițiile în care unul dintre ei încă locuiește acolo”. În această privință, utilizarea expresiei „încă locuiește acolo”, care există în versiunile acestei dispoziții redactate în limbile oficiale ale Uniunii de la momentul adoptării acestui regulament, cu excepția versiunii în limba germană, presupune o legătură de continuitate temporală între această

reședință și „ultima reședință obișnuită a soților”, astfel încât soțul care a rămas pe teritoriul statului membru în cauză își păstrează acolo propria reședință obișnuită, fără ca acest lucru să fie infirmat de versiunea în limba germană a acestei dispoziții.

- 31 În consecință, în contextul specific al stabilirii competenței internaționale în materia desfacerii relației matrimoniale, prevăzut la articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, nu este necesar să se facă distincție între noțiunea de „reședință” și cea de „reședință obișnuită”, care ar conduce la o subrezire a criteriului de stabilire a acestei competențe.
- 32 În al doilea rând, astfel cum susțin în esență guvernele polonez și portughez, obligarea reclamantului care solicită desfacerea relației matrimoniale să facă dovada deținerii unei reședințe obișnuite în statul membru al instanței judecătorești sesizate, de la momentul la care începe să curgă perioada minimă de șase luni prevăzută la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003, permite să se asigure respectarea securității juridice, menținând în același timp mobilitatea persoanelor pe teritoriul Uniunii și posibilitatea de a obține desfacerea relației matrimoniale, fără a-l favoriza în mod nejustificat pe acest reclamant, chiar dacă *forum actoris* constituie o normă de competență care îi este deja favorabilă, respectare pe care interpretarea alternativă mai flexibilă a acestei dispoziții, susținută de BM în fața instanței de trimitere, nu o poate garanta.
- 33 Astfel, mai întâi, această cerință contribuie la compensarea faptului că, spre deosebire de celelalte criterii de competență enumerate la primele patru liniuțe ale articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, cel vizat la a șasea liniuță nu depinde nici de acordul soților, nici de existența unei legături speciale cu locul, prezent sau trecut, al conviețuirii lor. De aceea, obligarea reclamantului să demonstreze că are reședința obișnuită pe teritoriul statului membru al instanței judecătorești sesizate de cel puțin șase luni imediat anterioare introducerii cererii sale se încadrează în necesitatea ca acest reclamant să fie în măsură să demonstreze, pentru toată perioada vizată, că are o legătură reală cu acest stat membru, în sensul jurisprudenței citate la punctul 20 din prezenta hotărâre.
- 34 Apoi, obiectivele de previzibilitate, precum și de interpretare și de aplicare uniforme în Uniune care stau la baza instituirii criteriilor de stabilire a competenței în materie matrimonială, enumerate la articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, nu ar putea fi atinse dacă reclamantului i s-ar cere doar să facă dovada unei reședințe obișnuite în statul membru al instanței judecătorești sesizate pe o durată mai lungă sau mai scurtă din cursul perioadei de minimum șase luni imediat anterioară introducerii cererii sale de desfacere a relației matrimoniale. Astfel, în această ipoteză, caracterul suficient al duratei care îi este impusă reclamantului în care să aibă o reședință obișnuită pe teritoriul statului membru al instanței judecătorești sesizate ar varia, prin definiție, de la caz la caz și potrivit aprecierii cazuistice a fiecărei instanțe naționale sesizate.
- 35 În schimb, obiectivele menționate la punctul anterior din prezenta hotărâre sunt atinse prin cerința ca reclamantul să demonstreze că a avut o reședință obișnuită în statul membru al instanței judecătorești sesizate de la momentul începerii perioadei minime de șase luni prevăzute la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003.
- 36 În sfârșit, trebuie subliniat că, având în vedere obiectivul privind echilibrul între, pe de o parte, mobilitatea persoanelor în interiorul Uniunii și, pe de altă parte, cerința securității juridice, obiectiv urmărit de Regulamentul nr. 2201/2003 și amintit la punctul 20 din prezenta hotărâre,

cerința menționată la punctul anterior din prezenta hotărâre nu impune reclamantului o sarcină disproporționată de natură să îl descurajeze să se întemeieze pe criteriul de competență prevăzut la articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din acest regulament.

- 37 Rezultă că, în conformitate cu criteriul de competență care stă la baza articolului 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003, soțul care intenționează să invoce această dispoziție trebuie, obligatoriu, să facă dovada deținerii, de la începutul perioadei minime de șase luni prevăzute de dispoziția menționată, a unei reședințe obișnuite în statul membru al instanței judecătorești sesizate.
- 38 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că această dispoziție condiționează stabilirea competenței instanței judecătorești a unui stat membru de a soluționa o cerere de desfacere a relației matrimoniale de prezentarea de către reclamant, resortisant al acestui stat membru, a dovezii că deține o reședință obișnuită în statul membru respectiv de cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii sale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 39 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 3 alineatul (1) litera (a) a șasea liniuță din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000,

trebuie interpretat în sensul că

această dispoziție condiționează stabilirea competenței instanței judecătorești a unui stat membru de a soluționa o cerere de desfacere a relației matrimoniale de prezentarea de către reclamant, resortisant al acestui stat membru, a dovezii că deține o reședință obișnuită în statul membru respectiv de cel puțin șase luni imediat înaintea introducerii cererii sale.

Semnături